

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.2.38>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІТЕТУ З ПИТАНЬ ІНТЕГРАЦІЇ СИСТЕМИ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ В ЄС ПРИ НАЦІОНАЛЬНІЙ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

Кузьменко О.В.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Київського університету права НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6117-523X>
e-mail: el.v.linnik@gmail.com*

Січко Н.П.,
*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Державного податкового університету*

Кузьменко О.В., Січко Н.П. Особливості функціонування діяльності комітету з питань інтеграції системи адвокатури України в ЄС при національній асоціації адвокатів України.

Стаття присвячена особливостям функціонування діяльності комітету з питань інтеграції системи адвокатури України в ЄС при національній асоціації адвокатів України. Зазначено, що при Національній асоціації адвокатів України створюються з метою ефективного врегулювання діяльності інституту адвокатури відповідні Комітети. Кожен із утворених Комітетів має свій статус, завдання, принципи та функції діяльності, організаційну структуру та регулює певні правовідносини у сфері адвокатської діяльності. Комітети Національної асоціації адвокатів України мають статус постійно діючих дорадчих органів, утворених при Національній асоціації адвокатів України за розпорядженням Голови даної організації, Ради адвокатів України, або рішенням Ради адвокатів України.

Зазначено, що Національна асоціація адвокатів України метою створення Комітету визначає імплементацію європейських правових стандартів до правозастосовної діяльності України, євроінтеграція та взаємодія з європейськими інституціями з питань розвитку адвокатури, утвердження принципу верховенства права і забезпечення прав людини в Україні, сприяння українським адвокатам у професійному розвитку та підвищенні кваліфікації в Україні та за її межами.

Зроблено висновок, що на жаль, нормативними актами Ради адвокатів України не регламентовано функції Комітету з питань інтеграції системи адвокатури України в ЄС при Національній асоціації адвокатів України. Проте, на нашу думку, його основними функціями можуть бути: 1) аналіз та вивчення європейських правових стандартів, що стосуються адвокатської діяльності; 2) розробку рекомендацій і пропозицій щодо адаптації та впровадження цих стандартів в Україні; 3) забезпечення навчання та інформування адвокатів про європейські стандарти та норми; 4) взаємодію з органами влади та іншими зацікавленими сторонами для підтримки інтеграції адвокатури України в європейський юридичний простір; 5) просування і захист прав та інтересів адвокатів в контексті європейських стандартів тощо.

Саме тому, подальша адаптація до європейських стандартів важлива для забезпечення відповідності української адвокатури міжнародним вимогам і підвищення якості юридичних послуг. Ця організація допомагає у вирішенні питань, пов'язаних із гармонізацією нормативно-правового середовища та забезпеченням адвокатів необхідними знаннями і навичками. Її діяльність сприяє покращенню співпраці між адвокатами та європейськими колегами, а також зміцнює статус адвокатів в Україні на міжнародній арені.

Ключові слова: адвокатура, адвокатська діяльність, Національна асоціація адвокатів, комітети, комітет з питань інтеграції системи адвокатури України в ЄС.

Kuzmenko O.V., Sichko N.P. Features of the functioning of the committee on issues of integration of the advocacy system of Ukraine in the EU at the national association of lawyers of Ukraine.

The article is devoted to the peculiarities of the functioning of the committee on the integration of the Ukrainian legal system in the EU at the national association of lawyers of Ukraine. It is noted that at the National Association of Lawyers of Ukraine, appropriate Committees are created for the purpose of effective regulation of the activities of the Institute of Advocacy. Each of the formed Committees has its own status, tasks, principles and functions of activity, organizational structure and regulates certain legal relations in the field of advocacy. Committees of the National Bar Association of Ukraine have the status of permanent advisory bodies formed under the National Bar Association of Ukraine by order of the Chairman of this organization, the Bar Council of Ukraine, or by decision of the Bar Council of Ukraine.

It is noted that the purpose of the creation of the Committee by the National Association of Lawyers of Ukraine is to define the implementation of European legal standards for the law enforcement activities of Ukraine, European integration and interaction with European institutions on the development of the legal profession, the establishment of the principle of the rule of law and the provision of human rights in Ukraine, the promotion of Ukrainian lawyers in professional development and promotion qualifications in Ukraine and abroad.

It was concluded that, unfortunately, the normative acts of the Bar Council of Ukraine do not regulate the functions of the Committee on Integration of the Bar System of Ukraine in the EU under the National Bar Association of Ukraine. However, in our opinion, its main functions can be: 1) analysis and study of European legal standards related to advocacy; 2) development of recommendations and proposals for adaptation and implementation of these standards in Ukraine; 3) providing training and informing lawyers about European standards and norms; 4) interaction with authorities and other interested parties to support the integration of the Ukrainian legal profession into the European legal space; 5) promotion and protection of the rights and interests of lawyers in the context of European standards, etc.

That is why further adaptation to European standards is important to ensure compliance of the Ukrainian legal profession with international requirements and improve the quality of legal services. This organization helps in solving issues related to the harmonization of the regulatory and legal environment and providing lawyers with the necessary knowledge and skills. Its activities contribute to the improvement of cooperation between lawyers and European colleagues, and also strengthen the status of lawyers in Ukraine in the international arena.

Key words: advocacy, advocacy activities, National Association of Advocates, committees, committee on integration of the Ukrainian advocacy system in the EU.

Постановка проблеми. Наближення нашої країни до членства в ЄС означає, в тому числі, й реформування всіх сфер суспільного життя. Даний процес зачіпає не лише судові та правоохоронні органи, а й органи адвокатури. Саме тому Національна асоціація адвокатів України не стоїть осторонь і активно працює в напрямку інтеграції своєї діяльності в систему адвокатури ЄС.

Стан дослідження. Питання функціонування Національної асоціації адвокатів України та її комітетів у своїх працях досліджувало багато вчених, серед яких: Н.І. Бочуляк, Т.Б. Вільчик, С.О. Іваницький, О.О. Каденко, О.О. Шандула та інші.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей функціонування діяльності комітету з питань інтеграції системи адвокатури України в ЄС при національній асоціації адвокатів України.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до рішення Ради адвокатів України при Національній асоціації адвокатів України створюються з метою ефективного врегулювання діяльності інституту адвокатури відповідні Комітети. Кожен із утворених Комітетів має свій статус, завдання, принципи та функції діяльності, організаційну структуру та регулює певні правовідносини у сфері адвокатської діяльності.

Комітети Національної асоціації адвокатів України мають статус постійно діючих дорадчих органів, утворених при Національній асоціації адвокатів України за розпорядженням Голови даної організації, Ради адвокатів України, або рішенням Ради адвокатів України [1, с. 16].

На сьогоднішній день при Національній асоціації адвокатів України утворено 49 Комітетів, географія діяльності яких поширена на територію усієї України.

23 травня 2017 року адвокат А.П. Давиденко звернувся до Ради адвокатів України щодо створення при Національній асоціації адвокатів України Комітету по наближенню системи адвокатури

України до європейських правових стандартів, діяльність якого у співпраці з іншими комітетами Національної асоціації адвокатів України сприятиме подальшому розвитку системи адвокатури України, аби остання відповідала вимогам Європейського Співтовариства та європейському баченню ролі адвокатури як правозахисного інституту, що є одним із базових складових будь-якої демократичної держави [2].

Відповідно, розглянувши дане звернення та дослідивши чинне законодавство, було створено при Національній асоціації адвокатів України Комітет по наближенню системи адвокатури України до європейських правових стандартів. А 20 вересня 2022 року було прийнято рішення щодо перейменування даного структурного підрозділу в Комітет з питань інтеграції системи адвокатури України в ЄС [3].

Національна асоціація адвокатів України метою створення Комітету визначає імплементацію європейських правових стандартів до правозастосовної діяльності України, євроінтеграція та взаємодія з європейськими інституціями з питань розвитку адвокатури, утвердження принципу верховенства права і забезпечення прав людини в Україні, сприяння українським адвокатам у професійному розвитку та підвищенні кваліфікації в Україні та за її межами [4].

При цьому до основних завдань Комітету відносяться:

- сприяння професійного розвитку української адвокатури відповідно до європейських стандартів, зокрема, шляхом організації та проведення освітньо-навчальних та науково-практичних заходів, в тому числі, семінарів, тренінгів, форумів, конференцій, круглих столів та інше, як в Україні, так і за її межами, в тому числі, за сприяння та участі міжнародних організацій;
- сприяння встановленню та підтриманню ділових зв'язків із міжнародними організаціями, зокрема, Радою Європи, їх органами, в тому числі, Європейським судом з прав людини, Венеціанською комісією, з метою інтегрування європейських стандартів в адвокатуру України, а також забезпечення розвитку правозастосовної практики в Україні;
- надання пропозиції Голові НААУ, РАУ щодо доцільності участі представників НААУ у міжнародних освітньо-навчальних та наукових заходах, щодо проведення спільних заходів за участю міжнародних організацій, їх органів з метою забезпечення розвитку адвокатури України;
- сприяння підвищення рівня обізнаності адвокатів щодо механізмів захисту прав людини в міжнародній правозастосовній практиці, зокрема, Європейського суду з прав людини шляхом організації проведення освітньо-навчальних та наукових заходів для правників України;
- організація розроблення, друку та оприлюднення для загального користування роз'яснювальних та аналітичних матеріалів, в тому числі, методичних рекомендацій, пам'яток, інших допоміжних роз'яснень та матеріалів і т.п., з актуальних правових питань розвитку інституту захисту прав та інтересів людини в правозастосовній практиці європейських інституцій;
- участь в підготовці пропозицій по вдосконаленню законодавства про забезпечення реалізації прав людини та приведення його у відповідність до загальноєвропейських принципів і норм міжнародного права;
- інші завдання, що впливають з мети створення Комітету [4].

На жаль, нормативними актами Ради адвокатів України не регламентовано функції Комітету з питань інтеграції системи адвокатури України в ЄС при Національній асоціації адвокатів України. Проте, на нашу думку, його основними функціями можуть бути:

1. Аналіз та вивчення європейських правових стандартів, що стосуються адвокатської діяльності.
2. Розробка рекомендацій і пропозицій щодо адаптації та впровадження цих стандартів в Україні.
3. Забезпечення навчання та інформування адвокатів про європейські стандарти та норми.
4. Взаємодія з органами влади та іншими зацікавленими сторонами для підтримки інтеграції адвокатури України в європейський юридичний простір.
5. Просування і захист прав та інтересів адвокатів в контексті європейських стандартів.

Що стосується складу Комітету з питань інтеграції системи адвокатури України в ЄС при Національній асоціації адвокатів України, то відповідно до Положення про Комітети Національної асоціації адвокатів України кожен комітет складається з: Голови комітету, Заступників голови (як правило двох, однак Головою НААУ, РАУ може бути визначено іншу кількість заступників, у залежності від потреб та структури конкретного комітету), Секретаря Комітету, який обирається на засіданні Комітету, та Ради комітету.

Голова очолює комітет, призначається на посаду та увільняється з посади розпорядженням Голови НААУ, РАУ. Головою комітету може бути адвокат, який має професійні досягнення у сфері

діяльності комітету. Повноваження голови комітету є безстроковими, однак він може бути увільнений від обов'язків голови за розпорядженням Голови НААУ, РАУ у будь-який час.

Голова комітету підзвітний та підконтрольний Голові НААУ, РАУ та відповідно до розпорядження Голови НААУ, РАУ його заступникам.

Заступники голови комітету призначаються розпорядженням Голови НААУ, РАУ за поданням голови комітету. Заступником голови комітету може бути адвокат, який має професійні досягнення у сфері діяльності комітету. Головою комітету у формі відповідного рішення на його розсуд здійснюється розподіл повноважень між його заступниками. Повноваження заступника голови комітету є безстроковими, однак він може бути увільнений від обов'язків за розпорядженням Голови НААУ, РАУ у будь-який час з підстав, визначених у п. 4.4 зазначеного Положення [5].

При розгляді можливих адаптації до європейської практики способів регулювання адвокатської професії в Україні, виділяється той факт, що, незважаючи на тверду позицію представників адвокатських саморегулюючих організацій, адвокатура в Україні є незалежним самоврядним професійним правозахисним інститутом громадянського суспільства, тобто недержавним інститутом, діяльність якого не пов'язана з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, судова практика нині сформувала та послідовно відстоює правову позицію, згідно з якою держава делегувала адвокатури в Україні окремі владні повноваження [6, с. 434]. Так, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 6 травня 2020 року у справі № 160/9696/18 зазначається, що «із системного, сутнісного та цільового підходу до розуміння конституційних положень та положень профільного (базового) законодавчого акта про адвокатуру та адвокатську діяльність, який визначає статус, мету, завдання та функції адвокатури, вбачається, що адвокатура як інституція та її діяльність в аспекті забезпечення реалізації конституційного права особи на правову допомогу набуває певних особливих властивостей суб'єкта публічних відносин. Ця властивість адвокатури посилюється метою її служіння суспільному інтересу шляхом надання своєчасної і належної правової допомоги у поєднанні з виконанням делегованих їй державою окремих владних повноважень. Отже, коли виникає спір із правовідносин, у яких адвокатура, як особлива формація реалізує надані їй правоможності в означеному сенсі, як-от у разі обмеження права особи на зайняття адвокатською діяльністю або прийняття рішення про зупинення чи припинення права на зайняття адвокатською діяльністю, оскарження рішення про накладення дисциплінарного стягнення, інші подібні за суттю і значенням дії, зокрема й щодо делегованих державою владних повноважень, то такий спір за наявності для цього підстав може підпадати під ознаки публічно-правового» [7].

На жаль, повномасштабне вторгнення РФ на територію нашої держави внесла свої корективи як в діяльність системи адвокатури, так і в роботу Комітету з питань інтеграції системи адвокатури України в ЄС при Національній асоціації адвокатів України, зокрема. Важливу підтримку, в тому числі й матеріального характеру, українська адвокатура отримала від іноземних партнерів, серед яких є і провідні міжнародні спільноти у сфері адвокатури.

Так, вже на наступний день після початку військової агресії з боку росії, Рада адвокатів і юридичних товариств Європи (ССВЕ) зробила заяву щодо солідарності з українськими адвокатами та звернулася як до держав-членів Європейського Союзу та інших європейських держав із закликом щодо надання притулку та гуманітарної допомоги, всім хто цього потребує, так і юристів та інших професіоналів у сфері права щодо надання правової допомоги особам, які потребують міжнародного захисту [8, с. 282]. Слід зазначити, що ССВЕ являє собою асоціацію, що об'єднує колегії адвокатів 32 країн Європи та ще 11 членів є асоційованими та спостерігачами, з кількістю понад один мільйон європейських адвокатів та юристів. З початком війни активізувався і процес розробки Рекомендацій щодо українських адвокатів (роботу над документом проводить Комітет з надання міжнародних юридичних послуг ССВЕ), з метою вироблення максимально спрощеної процедури доступу українських адвокатів до ринку надання юридичних послуг в Європі (насамперед щодо розроблення якомога схожого підходу в аспекті визнання європейськими країнами кваліфікації українських адвокатів) [9].

На нашу думку, наразі українська європейська інтеграція отримує новий зміст, переходячи від декларативного зовнішньополітичного курсу до всебічної внутрішньої політики реформ. Український законодавець вже здійснив кілька важливих кроків у наближенні нашого законодавства до європейських стандартів, але ці кроки мають деяку суперечливість і потребують подальшого вдосконалення.

Разом з тим, у процесі приведення українського законодавства з питань адвокатури та адвокатської діяльності до європейських стандартів, гостро постає питання про створення міцної та всеосяж-

ної системи захисту прав адвокатів та гарантій їх професійної діяльності. Дана система має складатися з ефективних та життєздатних механізмів попередження, виявлення та усунення порушення професійних прав адвокатів. Створення подібної системи забезпечить зміцнення верховенства права, змагальність процесу а також право кожного на правову допомогу належного рівня [10, с. 13].

Висновки. Отже, як нами було встановлено, функції Комітету з питань інтеграції системи адвокатури України в ЄС при Національній асоціації адвокатів України ніде не закріплено, що в свою чергу, унеможливило створення єдиного підходу до їх визначення. Тому дане питання на сьогоднішній день є відкритим та актуальним для наукової розробки даної тематики, матиме значну користь для подальшого удосконалення діяльності Комітету з питань інтеграції системи адвокатури України в ЄС при Національній асоціації адвокатів України та реформування інституту адвокатури в Україні в цілому. Проте, на нашу думку, до основних функцій такого комітету можна включати: 1) аналіз та вивчення європейських правових стандартів, що стосуються адвокатської діяльності; 2) розробку рекомендацій і пропозицій щодо адаптації та впровадження цих стандартів в Україні; 3) забезпечення навчання та інформування адвокатів про європейські стандарти та норми; 4) взаємодію з органами влади та іншими зацікавленими сторонами для підтримки інтеграції адвокатури України в європейський юридичний простір; 5) просування і захист прав та інтересів адвокатів в контексті європейських стандартів тощо.

Крім того, подальша адаптація до європейських стандартів важлива для забезпечення відповідності української адвокатури міжнародним вимогам і підвищення якості юридичних послуг. Ця організація допомагає у вирішенні питань, пов'язаних із гармонізацією нормативно-правового середовища та забезпеченням адвокатів необхідними знаннями і навичками. Її діяльність сприяє покращенню співпраці між адвокатами та європейськими колегами, а також зміцнює статус адвокатів в Україні на міжнародній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вільчик Т.Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2016. 40 с.
2. Про створення при Національній асоціації адвокатів України Комітету по наближенню системи адвокатури України до європейських правових стандартів: Рішення Ради адвокатів України від 26.05.2017 р. № 139. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Rishennya/2017-05-26-r-shennya-gau-139_59316abc3e876.pdf (дата звернення: 27.11.2023).
3. Про перейменування Комітету по наближенню системи адвокатури України до європейських правових стандартів в Комітет з питань інтеграції системи адвокатури України в ЄС: Розпорядження Національної асоціації адвокатів України від 20.09.2022 р. № 123. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Komitety/RO_123_20%2009%202022.pdf (дата звернення: 27.11.2023).
4. Комітет з питань інтеграції системи адвокатури України в ЄС. URL: <https://unba.org.ua/komitety> (дата звернення: 27.11.2023).
5. Положення про Комітети Національної асоціації адвокатів України, затверджене Розпорядженням Голови НААУ, РАУ від 11.07.2021 р. № 110. URL: <http://surl.li/limdi> (дата звернення: 27.11.2023).
6. Стефанчук М.М. Тенденції розвитку функцій адвокатури в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2022. Вип. 69. С. 429–437.
7. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 6 травня 2020 року у справі № 160/9696/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89961622> (дата звернення: 27.11.2023).
8. Заборовський В.В., Орлова О.С., Манзюк В.В. Особливості професійної діяльності адвоката та української адвокатури в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2022. № 3. С. 274–285.
9. Council of Bars and Law Societies of Europe. 2022. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Council_of_Bars_and_Law_Societies_of_Europe (дата звернення: 27.11.2023).
10. Шандула О.О., Буликіна Т.О. Перспективи адаптації законодавства України про адвокатуру до європейських стандартів. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Юридичні науки.* 2021. № 4(2). С. 9–14.